

Pròleg

Contra les pretensions

El títol del llibre ja ho anuncia: en aquest recull de contes els excrements hi tenen un paper important. Però no són, ni de lluny, contes merdosos, ni la merda és el tema dels relats. Només participa en la resolució dels conflictes de cada història i serveix per construir, com veurem, una tesi ètica, una manera de veure la condició humana. Quedi clar, doncs, que la matèria narrativa d'aquests contes no és la fecal, sinó la vida mateixa.

Hi ha la idea que alguns trets de la nostra cultura presenten un lligam gairebé atàvic amb el fet de la defecació, i que aquest és un important tret diferencial. Els qui defensen aquesta teoria sempre trobaran exemples per justificar-la: posem un caganer al pessebre, colpegem un tronc perquè cagui neules i torrons, el cançoner popular i els jocs de mainada són plens d'expressions escatològiques, i tenim una quantitat ingent d'expressions i jocs de paraules protagonitzats pels excrements. Però si hi aprofundim, veurem que les referències al món de la caca són molt més freqüents, per exemple, al *Decameró* de Boccaccio, als *Contes de Canterbury* de Chaucer o al *Gargantua i Pantagruel* de Rabelais que no pas en tota la literatura catalana medieval i renaixentista.

Certament, hi ha un autor de la nostra literatura culta que inclou la merda, amb gran entusiasme, en el seu repertori d'al·lusions i imatges poètiques. Es tracta de Francesc Vicenç Garcia (1579-1623), el rector de Vallfogona de Riu-corb, l'obra del qual s'inscriu plenament dins del barroc. És sabut que la literatura barroca, en la seva obsessió per veure les coses més enllà de les aparences, i des d'un pessimisme que es justifica per les tensions socials de l'època, no s'està de donar protagonisme a la lletjor, a les malalties, la mort i a la misèria. També el cos humà és vist des d'una perspectiva realista, gairebé fisiològica. La burla dels tòpics literaris que només fan que idealitzar la bellesa i construir un món d'il·lusions falses ja apareix en un conegut sonet de Shakespeare que reivindica la realitat tal i com és: ni la seva amant, ens diu, té els ulls com el sol, ni els llavis com el corall, ni els pits blancs com la neu, però tot i això és molt més excel·lent que el que els poetes descriuen falsament!

El nostre rector, que probablement no va llegir mai cap sonet de Shakespeare, coincideix a burlar-se dels tòpics literaris.

EN APRECI D'ESTAR ENAMORAT

Sarna i polla cria lo cabell dorat,
lleganyes cria l'ull que és més cristós
i, en lo nas del rostre més hermós,
lo moc, que és verd i negre, està encollat;

lo llavi del clavell més colorat
és pudent a vegades i asquerós
i la mà hermosa i blanca és molt fereós
que al cul de sa senyora haja arribat;
d'aquest món lo cony millor se'l veu pixar,
està a dos dits del cul, habita i mora,
del trassero polit ix merda pura
que, a la bellesa, fea sol deixar:
est és lo muladar que us enamora?
Jo me cago en l'amor i en sa hermosura!

Shakespeare aposta per una bellesa real, sense disfresses. El rector és molt més pessimista. Sigui com sigui, la tendència del rector a l'escatologia també està molt lluny d'il·lustrar un tret diferencial de la nostra cultura. Francesc Vicenç Garcia va viatjar a Madrid, va conèixer Lope de Vega personalment i es va moure pels ambients literaris d'aleshores, i tant Góngora com Quevedo i Lope de Vega incorporen el vòmit i el pixum, la caca i el moc, la llufa i el gargall al seu repertori d'imatges.

La literatura de la Renaixença, obra de capellans i d'hommes de la burgesia –amb l'excepció de Serafí Pitarra, que buscava desesperadament la connexió amb el públic més popular–, està molt lluny de qualsevol referència escatològica. El modernisme, malgrat les coincidències amb moltes idees del barroc, també. I no diguem el noucentisme, tan obsessionat a ser un model de correcció i civilitat urbana, allunyat de la tradició rural.

És evident que l'humor escatològic està estretament lligat al món rural. Com més ens allunyem dels femers, de les comunes penjades sobre l'era, de la cria dels animals i del naixement i la mort a casa, més ens allunyem de la realitat de la merda i de la millor manera de tractar-la, que és l'humor. En la mesura que ens civilitzem i ens creiem integrats en una societat benestant, aparquem l'humor escatològic perquè ens sembla pagès, primitiu, massa elemental per a la nova intel·ligència urbana i cosmopolita. Al segle XIX, fins i tot la tradició del tió és abandonada per bona part de la burgesia urbana, mentre es conserva a les zones rurals.

Però precisament per això, les referències escatològiques poden ser trencadores i altament eficaces en termes de comunicació. Tots recordem la imatge de l'admirat actor Fernando Fernán Gómez quan, interpel·lat per un admirador en un moment poc adequat, l'engega a passeig i crida “¡Váyase a la mierda!”. Per què és tan expressiva, aquesta frase? Senzillament, perquè resulta inesperada en boca del gran actor, protagonista de tants clàssics. Per això hi ha autors que no se'n volen estar i reivindiquen l'humor escatològic com una protesta contra la convenció, la disfressa, la impostura, l'obsessió pel llenguatge correcte, la hipocresia de la igualtat, les mentides del populisme, la prudència traïdora dels polítics, la dificultat de canviar les coses i un llarguíssim etcètera. El millor exemple contemporani d'aquesta manera de fer és, sens dubte, la poesia de Vicent Andrés Estellés, tan hiperbòlica, tan entusiasta de la vida, del sexe i de l'amor, i tan rebel contra els rics i els poderosos.

Òscar Pla, amb els contes que teniu a les mans, coincideix en bona part amb l'actitud d'Estellés davant la vida i el món. Com el poeta de Burjassot, fa de la merda, com dèiem al principi, un recurs per fer-nos arribar un missatge ètic: l'home, per ric, rei i poderós que sigui, no pot defugir la seva condició humana. La merda, com la mort, ens iguala. Amb l'avantatge que la merda ho fa des del principi, com diu la famosa sentència que s'atribueix sense gaire fonament a Sant Agustí: *inter faeces et urinam nascimur*, és a dir, hem nascut entre caques i orins.

En gairebé tots els contes hi trobareu una crítica de la impostura i les pretensions. En l'aspecte formal, també les defugen: Són contes volgudament directes i contundents. Sense disfresses. Hi veiem una mirada fresca, irònica i desenfadada sobre realitats que l'autor coneix prou bé. Hi apareixen dues de les seves grans afeccions, l'escalada, i el futbol. Hi apareixen reunions d'executius i publicitaris, un món que coneix prou bé com a director creatiu d'una multinacional. És a través d'aquest món com ha conegut el món dels empresaris, dels rics i dels polítics. Hi apareix, també, la seva preocupació pel futur del país i pel temps que ens ha tocat de viure: ens parla de les eleccions als Estats Units, de la monarquia, del procés i, sobretot, de la vida de cada dia de gent sense pretensions, com els mateixos contes.

DAVID CIRICI

1

El Ràfols Casamada

En Damià Geli i Vilajoana és, sense cap mena de dubte, un dels arquitectes més cars, prestigiosos i mediàtics del país.

Durant els darrers vint-i-cinc anys, el seu estudi ha projectat, amb un èxit aclaparador, moltes de les faraòniques obres urbanístiques que els diferents governs progressistes de l'Ajuntament de Barcelona (dins del qual té grans i influents amics, saludats i coneguts) han tirat endavant, aconseguint deixar una empremta inconfusible i 100% “Geliniàna” a la ciutat comtal —i a moltes altres ciutats europees—, amb aquest ADN urbanístic i paisatgístic tan modern, fred i característic dels ajuntaments gestionats per l'esquerra burgesa i acomodada.

Des de la seva butaca preferida (comprada a Nordicthink, una botiga referent del moble escandinau de luxe), contempla l'impressionant quadre del reputadíssim pintor Ràfols Casamada que la Tilona (la seva esposa, una decoradora de gran estatus dins de la progressia local de sobre de la Diagonal), li va regalar ara fa sis mesos, en complir mig segle de vida. El “Rèquiem” de Mozart a tota potència (ei, cap problema, té perfectament insonoritzada la sala on escolta música), amb la seva majestuositat i els seus formidables cors, completa el seu, teòric, èxtasi sensorial.

Tan sols “teòric” perquè per enèsim cop intenta, frustrat i un altre cop sense cap èxit, desxifrar i interpretar les pinzellades traçades pel gran Ràfols Casamada a la seva obra pictòrica. Per cert, sospita que deu ser caríssima, tot i que mai s’ha atrevit a preguntar-li obertament a la seva dona quant va pagar pel llenç, malgrat que li agradaria moltíssim esbrinar-ho, però li fa cosa fer-ho. Ja se sap que, al seu nivell social, parlar de diners és una vulgaritat.

Depèn de com es mira el quadre, hi veu números i signes, però sense acabar de trobar-li cap sentit (això no ho ha confessat mai a ningú, només faltaria), però depèn de com, percep figures humanes a les quals tampoc li sap trobar cap mena de lògica. Els artistes moderns, rumia contrariat, són així: uns éssers enigmàtics i sàdics que juguen amb l’inconfessable sentit del ridícul de la gent benestant que es deixa quantitats ingents de diners per adquirir la seva obra, sovint tan sols per lluir-la davant les seves amistats (que tampoc mai no confessen la seva incapacitat absoluta per entendre res de res, òbviament).

Resumint. Són uns creguts. “I uns malparits”, afegeix una mica sobtat d’ell mateix, per haver utilitzat aquesta expressió tan poc elegant.

Avui, però, l’única cosa del Ràfols que el commou realment és el seu to cromàtic general, exageradament marro-nós.

Li recorda, inevitablement, al patètic espectacle que va estar contemplant tants i tants cops ahir, durant les incomputables visites que va fer al bany, absurdament immens, de la suite matrimonial de casa seva.

En Damià, d’aquí a un parell d’hores té cita per anar a

què li practiquin una colonoscòpia rutinària, un regalet odiós i menyspreable que forma part del paquet d'haver fet cinquanta anys. I ahir —el maleït dia abans, ja anava avisat per un amic seu— es va haver de prendre un medicament que el va fer cagar tot el dia amb tal virulència i freqüència, que mai a la seva vida s'hagués imaginat que es podia defecar de tan salvatge manera.

La veritat és que està molt espantat. Ni dos genis com Mozart i Ràfols Casamada aconseguen alleugerir-li la immensa angoixa que du a sobre, imaginant-se què li faran al seu recte —fins avui, immaculat— d'aquí a dues horetetes. Fins i tot el cromatisme del quadre del Ràfols, involuntari evocador de les imatges esborronadores d'ahir, encara li provoca més i més angúnia. A més, i possiblement a causa d'haver vist tantes pel·lícules d'un altre geni, Woody Allen, l'arquitecte cada dia és més hipocondríac, tal com li recorda —més aviat li retreu— dia sí dia també, la seva esposa.

L'única cosa que el consola és pensar en els enormes avenços científics que la medicina ha assolit els darrers anys. La clínica privada —la més exclusiva de Barcelona— on li faran la colonoscòpia segur que disposa dels aparells d'exploració més sofisticats del mercat, i l'equip mèdic que l'intervindrà seguríssim que s'ha format a les més prestigioses universitats dels EUA.

Aquest és el seu consol, i la seva esperança. La ciència. La modernitat. La investigació.

Finalment, la Tilona, que ha fet mans i mànigues per trobar un forat a la seva atapeïdíssima agenda professional, l'acompanya a l'hospital amb el seu Porsche Cayenne negre, sempre lluent i impecable. Pels passadissos que duen

des de la recepció fins al departament on realitzen les col·locacions, visualitza i escaneja mentalment tot el personal mèdic que es creua amb ell, i imagina quants màsters té cadascú, tant metges i metgesses com infermeres i infermers, en les seves respectives especialitats.

—Quina tranquil·litat, Tilona, de poder anar a parar a les millors mans i a les millors instal·lacions del país... —li diu a la seva dona, mentre es posa la ridícula bata, oberta pel darrere, que li han donat a recepció.

Un cop estirat a la llitera, i mentre passen els —com a molt— 3 o 4 segons de lucidesa abans de perdre la consciència, aprofita per observar, amb gran satisfacció, els aparells d'última generació, probablement de patent alemanya, dels quals disposa el seu anestesista, que com no podia ser d'altra manera, és el més qualificat de l'hospital.

I s'adorm, profundament i plàcidament, amb la serenor que dóna saber que la tecnologia hospitalària més puntera del planeta Terra està totalment al seu servei, per tal que tot vagi perfectament bé.

Quan, a poc a poc es desperta, una veu que no acaba d'identificar a qui pertany, li explica, molt amablement, que tot ha anat bé.

—Quina sort tenim els que ens podem permetre pagar els millors serveis sanitaris del món, i no dependre de les infames cues de la seguretat social, plenes de gent vulgar, pobres, immigrants i sense papers pollosos... —pensa per a ell, tot i que una mica avergonyit per haver-ho fet en aquests termes tan políticament incorrectes.

En acabar de vestir-se ajudat per la seva muller, la infer-